

Besprekingsverslag

Plaats en datum
De Bilt, 15 februari 2013

Referentienummer
GM-0089614

Kenmerk
320749

Plaats en datum bespreking
Rijkswaterstaat, Den Bosch, 13 december 2012

Aanwezig
Rijkswaterstaat:
Anouk Dewitte (AD)

Grontmij:
Willemijn Wesselink (WW)
Jana Steenberg (JS)
Ruud Raaijmakers (RR)

Natuurmonumenten:
Jan van Mierlo (JvM)

Theo van Gendt: Eigenaar (TvG)
Martin Kroeze: Bestuursraad Van Engelen Bokhoven (MK)
Johan Mees: Gemeente Den Bosch (JM)

Afwezig

Kopie aan
Jacques Timmermans (Grontmij)

Betreft
Gebiedssessie 2 Henriëttewaard

Bijlagen:

- Presentatie Grontmij
- Lijst van eisen en wensen

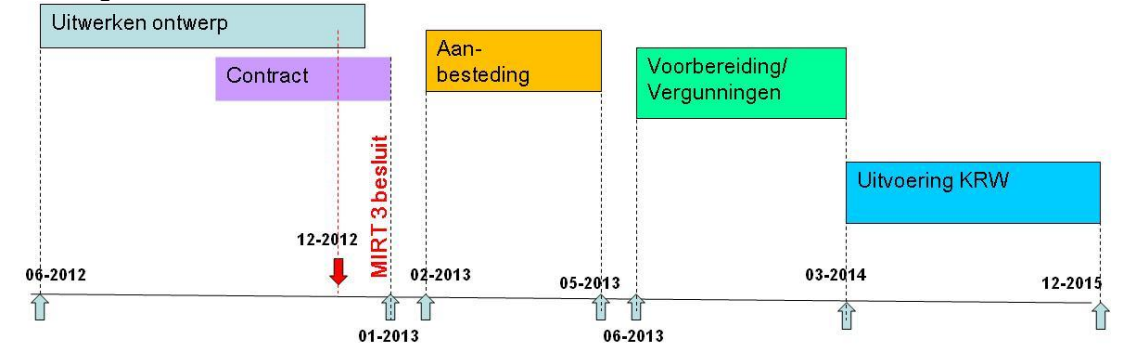
1. Opening (programma, doelstelling en planning)

Voorgaande notulen:

- Moet Jos Rademakers worden veranderd in Ruud Raaijmakers?
- Nee, Jos Rademakers heeft het schetsontwerp opgesteld
- 'De Wethouder' moet worden veranderd in Ruud Schouten.
  - Wordt aangepast.

Opmerkingen:

Op het terrein van Defensie staat waardevol stroomdalgrasland dat behouden dient te blijven. Wanneer het Defensieterrein (Fort Crevecoeur) wordt toegevoegd, dan hier rekening mee houden. Deze vegetatie staat op het oostelijke gedeelte van het fort; indien op het westelijke gedeelte wordt gewerkt, worden hier geen knelpunten voorzien.

Planning:

Momenteel worden het definitief ontwerp en de contractstukken opgesteld. Deze processen lopen parallel aan elkaar. Het resultaat is input voor de producten die opgeleverd moeten worden om het MIRT3 besluit te laten nemen.

2. Presentatie ontwerp met terugkoppeling voorgaande sessie

Er zijn twee ontwerptekeningen: in de presentatie is het ontwerp van Jos Rademakers opgenomen en het aangepaste ontwerp is in hard copy aanwezig.

Grontmij heeft het ontwerp van Jos Rademakers zoveel mogelijk aangehouden. Het is de afgelopen maanden getoetst op technische haalbaarheid en een aantal details is uitgewerkt.

Uit de vorige sessie kwam naar voren:

- Het is gewenst om de oevergeul ontoegankelijk te maken voor jetski's en andere vaartuigen.
  - Door de geul op natuurlijke wijze af te sluiten van de Maas wordt dit opgelost. Ook worden twee borden 'Verboden toegang' geplaatst.
- Het is gewenst om het talud natuurlijker in te richten.
  - Het talud wordt met een afwisselender helling gemaakt. Het talud is 1 – 1.5 m hoog en krijgt een iets afwisselender vorm.
  - De geïsoleerde geul heeft steile taluds die moeilijk beheerbaar zijn. Over bijna de gehele geul kan het talud minder steil gemaakt worden (1:5 – 1:10), maar er is één knelpunt aan de zijde van de Dieze. Op dit deel wordt daarom in het beheerplan verruwing van de vegetatie toegestaan.
- Benedenstrooms van de beschermingszone van de waterkering wordt de steenbestorting van de oever van de Dieze in overleg met het waterschap Aa en Maas gedeeltelijk weggehaald.

Werkzaamheden afgelopen periode:
Fort Crevecoeur

Verder is gekeken naar synergie voordelen van het betrekken van Fort Crevecoeur.

AD: Ik ben samen met JvM bij Defensie langs geweest. Defensie keek positief tegen het idee aan, maar er moet door het Ministerie van Defensie besloten worden of het project doorgang kan vinden. Er wordt door de aanwezigen ingeschat dat de kans groot is dat het Ministerie van Defensie instemt met het project.

Grontmij is al begonnen met onderzoeken of het haalbaar is Fort Crevecoeur ook mee te nemen. Het gebied valt buiten de scope van het project. Het uitgangspunt is dat de realisatie van de Henriëttewaard niet uitloopt door realisatie van het terrein bij Fort Crevecoeur.

Rijkswaterstaat heeft de intentie om Fort Crevecoeur mee te nemen, indien dit een bijdrage levert aan de KRW doelen.

Het Defensieterrein wordt niet toegankelijk voor burgers. Defensie wil het terrein alleen als oefenterrein gebruiken.

Vervoeren vrijgekomen materialen

Er is een kostenraming gemaakt waarbij circa 150.000 m³ zand en zandige klei vrijkomt. Dit was al bekend. De Gemeente Maasdriel heeft mogelijk een locatie om het zand kwijt te kunnen. Dit is een plas, liggend bij de Bovenwaard aan de andere zijde van de Maas. De gemeente wil die plas dempen, waardoor een gedeelte van het materiaal daar mogelijk heen kan. De meest logische manier (als daarvoor gekozen wordt) is om dit te vervoeren over land, maar is dit gewenst? Anders wordt er een loswal gemaakt aan de andere kant van de Maas.

MIRT3 besluit

Technisch is alles haalbaar. Vermoedelijk komen er nog archeologische waarden uit de Nieuwe Tijd en gerelateerd aan Fort Crevecoeur voor in het gebied. Het vrijkomende materiaal is schoon. Na nieuwjaar wordt het MIRT3 besluit genomen. Dan wordt dus door Rijkswaterstaat vastgesteld of het project haalbaar is.

Planning

Op basis van het ontwerp wordt het project in februari/ maart 2013 aanbesteed. De uitvoering start eind 2013/ begin 2014. Met name de aanvraag voor de vergunning voor de Waterwet neemt veel tijd in beslag: minimaal 26 weken, dit is het voornaamste moment voor de omgeving om nog een inspraakmogelijkheid te hebben.

Het gebied van Defensie (Fort Crevecoeur) kan in de aanbesteding worden meegenomen, of later als wijziging worden toegevoegd in het contract van de aannemer.

3. Discussie n.a.v. de presentatie

Afvoeren vrijgekomen materiaal

Vraag: Komen door het eventueel dempen van de plas van de Gemeente Maasdriel de andere waarden van het project niet in het geding?

RR: Het besluit is nog niet genomen, maar we willen weten of het gewenst is om het zand daar te lossen en hoe het gewenst is dat we het materiaal naar die locatie vervoeren, gezien de hinder die mogelijk veroorzaakt zou worden door het transport.

JM: Vijf kilometer stroomopwaarts ligt op dit moment ook een plas die wordt gedempt (Koornwaard). Daar ligt al een loswal en is meer ruimte dan bij de Gemeente Maasdriel.

MK: De zandige klei kan eventueel ook ingezet worden voor het verbreden van de dijk bij de Graaf van Solmsweg.

Fort Crevecoeur

JvM: Wordt het Fort Crevecoeur ook meegenomen in de vooronderzoeken?

RR: Ja.

JvM: Mocht het door kunnen gaan, dan is dus alles voorbereid?

RR: Ja, het is dus afhankelijk van het besluit van Defensie en of het gebied voldoende bijdraagt aan KRW in relatie tot eventuele kosten (NGE, archeologie).

JM: Het uiteindelijke beeld dat we gaan realiseren, is van invloed op de stroombanen, past binnen het beleidskader van Rijkswaterstaat, maar is lastig te beheren. Dit is op te lossen door het gebied strak en kort te houden en minder natuurwaarden te creëren. Wat wordt hiermee gedaan?

RR: De opslag van bossen, struiken, etc., mag niet meer hydraulische weerstand opleveren dan dat het gebied nu kent. Als besloten wordt bepaalde delen van de uiterwaard te verruwen, moet de vegetatie in andere delen van de uiterwaard kort worden gehouden. Dit moet er voor zorgen dat het effect op de waterstand hetzelfde is (geen opstuwing).

JM: Moet de inrichting van het gebied veel gladder gehouden worden in het beheer wanneer het Defensieterrein niet meegenomen wordt, dan wanneer het terrein wel mee genomen wordt?

RR: In de hydraulische berekeningen is geen rekening gehouden met het Defensieterrein. Het ontwerp houdt wel rekening met de bosschages in de Henriëttewaard. Als het Defensieterrein meegenomen wordt, zou er rond de geïsoleerde geul meer bosvorming kunnen worden toege staan. Dit is een extra motivatie om het Defensieterrein mee te nemen.

Knelpunt Beheer

JvM: Wat is de lengte van het steile talud van de geïsoleerde geul bij de Dieze? Kan dit talud überhaupt beheerd worden?

RR: De lengte is circa 4 meter. Hier heeft het talud een steile helling van 1:1. De rest van het talud heeft een helling van 1:5 tot 1:10. Hier is meer ruimte om het talud te beheren. Het steile gedeelte van het talud betreft een klein gedeelte, waarvoor besloten kan worden dat het niet ge maaid wordt.

JvM: Misschien kan in het beheerplan worden opgenomen dat het steile gedeelte van de geïso leerde geul mag verruigen en niet hoeft te worden beheerd?

RR: Dit zullen we doen.

JvM: Is het gegarandeerd dat ook het meest noordelijk gedeelte van het terrein, het gedeelte dicht aan de Maas, altijd toegankelijk is voor beheer?

RR: Nee, dat is nu niet gegarandeerd. Hier is rekening gehouden met verruiging, het is niet ge wenst dit te willen beheren. We zullen expliciet in het beheerplan opnemen dat de twee gedeeltes boven en onder de nevengeul mogen verruigen.

JM: Grote grazers kunnen wel dat gedeelte onderhouden.

TvG: Mijn voorstel is ook om het gebied zo natuurlijk mogelijk te beheren, dus: verruigen wan neer mogelijk en beheren wanneer nodig.

JvM: Mocht het gebied te veel verruigen en Rijkswaterstaat wil dat het wel beheerd wordt, dan moet het wel mogelijk zijn bij het gebied te kunnen komen.

RR: Dan is het mogelijk om er vanaf het water te komen. In het concept beheerplan is ook reke ning gehouden met verruiging van die gebieden.

Het beleid van Rijkswaterstaat is dat de eigenaar besluit hoe hij het beheer van dat gedeelte vorm geeft en wie hij hiervoor inschakelt. Dit zal nog tussen Grontmij en Rijkswaterstaat bespro ken worden in een apart overleg.

Communicatie tijdens uitvoering

TvG: Kunnen we nu al vragen stellen over de uitvoering zelf? Hoe zal de communicatie verlo pen? Wanneer begint het? Wat kunnen we verwachten?

RR: De manier van communiceren wordt meegenomen in het contract. Maar de verwachting is dat er geen uitgebreid omgevingsproces nodig is, omdat het een relatief klein project is.

MK: Wees op tijd met de communicatie, dan is er geen probleem.

RR: De wijze waarop er gecommuniceerd wordt, zal worden voorgesteld door de aannemer. Het communicatieplan is een van de dingen waarop een aannemer geselecteerd zal worden.

Vervoer vrijgekomen materiaal

TvG: Als het vrijgekomen materiaal per as wordt vervoerd, moet het over een relatief drukke weg. Indien er gekozen wordt voor volledig transport per as zullen er in totaal ongeveer 2.000 trans portbewegingen nodig zijn voor het afvoeren van het materiaal. Het volledig afvoeren van het vrijkomend materiaal per as lijkt daarom een minder geschikte methode.

RR: Het is in de contracteisen opgenomen dat de wegen moeten worden gecontroleerd door de aannemer om schade te voorkomen.

TvG: Het heeft mijn voorkeur om het vervoer over het water te laten plaatsvinden.

JM: Er zullen ook klachten van de bewoners komen als het over de weg gaat.

Conclusie: Het heeft de voorkeur om vrijgekomen materialen over het water te vervoeren.

Behoud punt van het gebied

Vraag: De punt waar het kanaal uitmondt, is stenig en blijft in het nieuwe ontwerp ook in de steen liggen. Heeft dit te maken met de scheepvaart? En moet dit zo lang blijven?

RR: Ja dit heeft te maken met de scheepvaart.

JM: Is het doel om de basaltblokken weg te halen?

RR: Er is niet berekend wat er met het gebied gebeurt wanneer deze blokken weggehaald worden, alleen wat de dwarsstromen zouden worden. Rijkswaterstaat vindt het ongewenst de hoogte tussen kanaal en oevergeul te verlagen, in verband met het mogelijk ontstaan van dwarsstromen op het Henriëttekanaal.

Eventueel kan de punt van het gebied op een andere manier beschermd worden dan met basaltblokken, maar de vraag is of dit wenselijk is.

TvG: Hier is in de vorige tranche voor aanleg van de oevers al over nagedacht, maar het bleek niet haalbaar.

JM: De boten moeten nu een moeilijke bocht maken, kan dit niet anders?

Er volgt een discussie over het behoud van de punt.

Conclusie: Het op een andere manier beschermen van de punt weegt niet op tegen de investeringen die gedaan moeten worden om dit voor te bereiden en uit te voeren.

Openstelling van het gebied voor recreanten

JM: Wat wordt er gedaan met betrekking tot openstelling van het gebied en de voorzieningen die daarvoor getroffen moeten worden?

AD: Het plaatsen van bankjes e.d. vallen niet onder het KRW project, maar we zitten hier op particuliere grond, dus het is aan de eigenaar wat hiermee te doen.

JM: Er zijn altijd vissers en recreanten die op het strandje bij de Henriëttewaard willen zijn. Er zijn twee opties: of het wordt onaantrekkelijk gemaakt om daarheen te gaan, of het wordt gestuurd waar de recreanten heen zullen gaan, zodat ze niet naar stukken gaan waar wij hen niet willen hebben.

TvG: In 2005 is besloten dit buitendijks niet toe te passen. Een van mijn speerpunten is dat er niet gerecreëerd wordt.

RR: Vanaf het water is het gebied door het ontwerp nu moeilijk toegankelijk.

JM: Momenteel zijn er mensen die zich beroepen op het jaagrecht en er is een initiatief om het jaagpad weer open te stellen. Dus er moet wel duidelijkheid komen over wat er met de toegankelijkheid gedaan wordt.

Conclusie: Het terrein van de Henriëttewaard wordt in principe niet toegankelijk voor recreanten, en er worden ook geen voorzieningen aangelegd om dit te faciliteren.

JM: Ik denk dat er iets georganiseerd moet worden om de recreatie binnen de perken te houden of het gebied af te sluiten.

RR: Vanuit scheepvaartveiligheid kan worden aangegeven dat het onwenselijk is dat er boten aanmeren aan dit gebied.

TvG: We moeten accepteren dat het op mooie dagen druk is en ik stel voor dat er alleen vanaf land goed geregeld wordt dat het gebied niet toegankelijk is.

JvM: Dat kan door de toegang waar je het vee het terrein binnen brengt, goed dicht te houden.

Conclusie: De recreatie is vanuit het land goed te controleren, maar vanuit water moeilijker. Dit laatste is te overzien. Er worden geen wandelpaden of struinpaden aangelegd.

Overig

JvM: Goed idee om het zand en ander vrijgekomen materiaal naar de Hemelrijkse Waard te brengen! Dan kunnen de projecten elkaar helpen.

RR: Het is niet veel op het totaal van de Hemelrijkse Waard, maar het heeft voor Rijkswaterstaat de voorkeur .

RR: Wordt het terrein van Martens en Van Oord nu ontmanteld?

TvG: Per 1 april vertrekken zij definitief.

TvG: Is het nog een optie om de opslag aan te houden voor dit project?

AD: Daar hebben we naar gekeken, maar er is besloten om het niet te gebruiken. Het is aan de nieuwe aannemer hoe de opslag wordt geregeld.

MK: Wordt er een nulmeting gedaan voordat dit project van start gaat?

RR: Ja, dit zal in samenspraak met Rijkswaterstaat uitgevoerd worden.

4. Afsluiting

Begin januari worden het ontwerp en de contractdocumenten afgerond.

Dan wordt bij Rijkswaterstaat besloten of dit voldoende onderbouwing geeft voor het project.

In maart start de aanbesteding op basis van de huidige planning.

In juni 2013 wordt de aannemer bekend.

Maart 2014 begint de daadwerkelijke uitvoering.

Momenteel moet er dus nog een aantal boringen worden gedaan en dat bepaalt het vervolg. Het kan zijn dat de aanbesteding later begint, maar eind 2013 is er sowieso een aannemer.

De einddatum van realisatie zal in ieder geval niet verschuiven.

Volgende bijeenkomst zal plaatsvinden wanneer de aannemer bekend is en het project in uitvoering gaat.

5. Rondvraag

Vraag: Wat is de deadline om het Defensieterrein in het project te schuiven?

RR: De wenselijke deadline: stel op 1 maart start het aanbesteden, dan is het wenselijk dat de onderzoeken zijn uitgevoerd.

Uiterlijke deadline: Uiterlijk kan het terrein nog tijdens de uitvoering erbij betrokken worden, maar dat is minder wenselijk, want dan wordt de uitvoering duurder.

Kortom: Uiterlijk 1 maart 2013, daarna zijn er mogelijkheden, maar wordt het lastiger.

6. Contact

Mochten er nog vragen en/ of opmerkingen zijn, dan kunt u altijd contact opnemen met Jacques Timmermans.

Email: jacques.timmermans@grontmij.nl

Telefoon: +31 6 13405169